

Mihail Ciopașiu

PE URMELE LUI DUMNEZEU ÎN FERENTARI
O EXPLORARE TEOLOGICĂ A MĂRTURIEI CREȘTINE REALIZATE
DE O BISERICĂ LOCALĂ DIN BUCUREȘTI PRIN IMPLICARE
SOCIALĂ ÎN COMUNITĂȚI MARGINALIZATE ȘI DEFAVORIZATE

Pictura coperta: Daniel Ciopașiu

Copyright © Mihail Ciopașiu

Copyright © TRITONIC 2020 pentru ediția prezentă.

Toate drepturile rezervate, inclusiv dreptul de a reproduce fragmente din carte.

TRITONIC

Str. Coacăzilor nr. 5, București

e-mail: editura@tritonic.ro

www.tritonic.ro

Tritonic București apare la poziția 18 în lista cu Edituri de prestigiu

recunoscut în domeniul științelor sociale (lista A2) (CNATDCU):

http://www.cnatdca.ro/wp-content/uploads/2011/11/A2_Panel41.xls

Colecția: Studii teologice.

ISBN 978-606-749-528-7

Coperta: Alexandra Bardan

DTP: Ioan Dorel Radu

Editor: Rebeca Cojocaru

Comanda nr. ST01 / 2020

Bun de tipar: Ianuarie 2021

Tipărit în România

Orice reproducere, totală sau parțială, a acestei lucrări, fără acordul scris al editorului, este strict interzisă și se pedepsește conform Legii dreptului de autor.

MIHAIL CIOPAȘIU

PE URMELE LUI DUMNEZEU ÎN FERENTARI

O EXPLORARE TEOLOGICĂ A MĂRTURIEI
CREȘTINE REALIZATE DE O BISERICĂ LOCALĂ DIN
BUCUREȘTI PRIN IMPLICARE SOCIALĂ
ÎN COMUNITĂȚI MARGINALIZATE
ȘI DEFAVORIZATE

TRITONIC

Tritonic Books

București – 2020

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE	13
MULȚUMIRI	16
ABREVIERI	18
LISTA GRAFICELOR	19
LISTA TABELELOR	19
INTRODUCERE	
Scopul Cercetării.....	21
Importanța acestui studiu pentru cercetător.....	23
Relevanța cercetării.....	24
Contextul cercetării.....	28
Istoria Proiectului Rut.....	29
CAPITOLUL I	
METODOLOGIA CERCETĂRII	
1. Designul cercetării.....	51
Scopul Cercetării.....	51
Obiectivele Cercetării.....	51
Întrebările Cercetării.....	52
Rolul cercetării etnografice.....	53
2. Descrierea Metodologiei Cercetării.....	55
Cercetarea Sociologică Calitativă.....	55
Cercetarea calitativă prin abordare etnografică.....	58
Instrumentele cercetării etnografice.....	65

Interviul	65
Interviul etnografic	67
Un Model de Interviul	70
Observarea Participativă	72
Un Model de Fișă a Observării Participative	76
Analiza Surselor Documentare	77
3. Un exemplu biblic de folosire al cercetării etnografice	80

CAPITOLUL II ROLUL SCRIPTURII PENTRU ÎNȚELEGEREA MĂRTURIEI SOCIALE A BISERICII

1. Vechiul Testament	86
Dreptatea (sau justiția)	86
Mila	93
Legământul lui Dumnezeu cu poporul Său	96
Dragostea	103
2. Noul Testament	107
Demnitatea umană	107
Dragostea	109
Doctrina Împărăției lui Dumnezeu	112
Mesajul Domnului Isus Hristos	115
Harul	117
Ajutorarea	119
3. Concluzii	121

CAPITOLUL III PERSPECTIVE TEOLOGICE CARE AU GENERAT MODELE DE IMPLICARE SOCIALĂ

1. Evanghelia Socială	124
2. Teologia Eliberării	131
3. Implicarea Socială din perspectivă Evanghelică – Congresele Lausanne	137
4. Concluzii	151

CAPITOLUL IV CERCETAREA ETNOGRAFICĂ

1. Ferentari, un cartier la marginea societății	160
2. Motivația implicării sociale A BCBP	175
Identificarea nevoii	178
Lupta cu prejudecățile față de romi	183
Înțelegerea mandatului misiunii holistice al bisericii	188
Dragostea de Dumnezeu și dragostea față de aproape	196
Dragostea de Dumnezeu ca sursă a dragostei de aproape	196
Dragostea a fost experimentată de participanții în programe	200
Interpretarea practică a unor texte biblice	204
Intenția de a-i ajuta pe cei săraci	213
Dorința de a sluji pe cei în nevoie	217
Factori care au influențat relația dintre biserică și misiunea socială	221
3. Concluzii	232
Impactul slujirii în viața copiilor care au participat în programe	232
Impactul slujirii în viața bisericii	238

CAPITOLUL V REFLECȚIA TEOLOGICĂ

1. Dragostea izvorăște din ființa lui Dumnezeu	247
2. Misiunea începe în inima lui Dumnezeu	264
3. Trimiterea Fiului în misiune	273
4. Trimiterea Duhului Sfânt în misiune	276
5. Trimiterea Bisericii în misiune: participarea Bisericii în misiunea lui Dumnezeu	279
6. Misiunea holistică (integrală)	293
7. Misiunea în locuri marginale, urbane	300

8. Biserica locală, agent al transformării.....	316
9. Concluzii.....	322
CONCLUZIILE CERCETĂRII.....	327
RECOMANDĂRI PENTRU MEMBRII BCBP.....	335
BIBLIOGRAFIE.....	341
ANEXE	
Anexa 1 Ghidul de Interviu pentru membrii BCBP.....	355
Anexa 2 „Ghidul de interviu pentru comunitatea de romi din Ferentari”.....	357
Anexa 3 Fișa Observației Participative.....	358
Anexa 4 Surse Documentare Consultate în Cercetarea Etnografică.....	360

CUVÂNT ÎNAINTE

În lucrarea *Pe urmele lui Dumnezeu în Ferentari*, Mihail Ciopașiu își propune să facă o reflecție teologică pe baza unei cercetări etnografice a activității sociale și caritabile pe care o biserică locală din București o realizează într-un cartier din București în care locuiesc multe persoane nevoiașe.

Demersul teologic propune ca cercetarea să pornească de la explorarea unor practici și activități ale comunității de credință sau bisericii, care pot fi investigate cu instrumente de cercetare etnografică. Scopul cercetării este să ofere posibilități de reflecție teologică asupra motivelor și rezultatelor activităților respective pentru a observa modul în care comunitatea de credincioși înțelege prezența lui Dumnezeu în lume prin mărturia implicării în slujirea nevoilor din comunitate.

Importanța cercetării derivă din studierea unei activități care s-a dezvoltat pe o perioadă de peste 28 de ani cu scopul de a înțelege factorii care au motivat această inițiativă. Abordarea se înscrie în direcțiile de cercetare interdisciplinare din sfera teologiei aplicate și a ecleziologiei și etnografiei iar în acest sens este o contribuție la această importantă cercetare interdisciplinară care se dezvoltă în ultima vreme. Autorul a participat și a prezentat o parte a cercetării la *Conferința anuală a rețelei de etnografie și ecleziologie 2019* care este organizată de Universitatea din Durham din Marea Britanie precum și la conferințele anuale organizate de Facultatea de Teologie Baptistă și Centrul de Cercetare Credință și Cultură din Universitatea din București, conferințe care sunt sprijinite de

CAPITOLUL I

METODOLOGIA CERCETĂRII

Una din motivațiile care au dus la interesul pentru această cercetare este intenția de a explora mărturia BCBP, demers care să ducă la o înțelegere a motivației implicării sociale a bisericii în comunitatea defavorizată din cartierul Ferentari. Pe lângă nevoia reală a comunității marginalizate care a determinat înființarea Proiectului Rut, BCBP s-a implicat social având o motivație izvorâtă din valorile creștine, precum iubirea aproapelui sau ajutorarea celui în nevoie.⁵⁵ Faptul că membrii BCBP afirmă că au avut la bază o înțelegere a credinței ce a determinat-o la o acțiune practică, face din interesul de cercetare a acestor practici, un demers al *teologiei practice*, întrucât „teologia practică este o cercetare teoretică ce încearcă să înțeleagă practica, s-o evalueze, s-o critice, să privească la relația dintre ceea ce este făcut și ceea ce este spus sau profetit.”⁵⁶

Autorii John Swinton și Harriet Mowat scot în evidență o altă trăsătură a teologiei practice, care justifică abordarea sa în acest demers, și anume intenția acesteia de a asigura

⁵⁵ Doru Buzducea et al., *Definirea nevoilor, înțelegerea impactului și dezvoltarea strategiei pentru o implicare eficientă a Fundației Providența în comunitățile de romi din cartierul Ferentari* (București: Editura Universitară, 2014), 38.

⁵⁶ Swinton și Mowat, *Practical Theology and Qualitative Research*, 31.

și facilita practicile credinței autentice.⁵⁷ Autoarea Mary McClintock împărtășește aceeași perspectivă, afirmând că teologia practică „are de-a face cu modul în care credința creștină are loc ca o situație contemporană”⁵⁸, sau descriind-o în termenii „citirii teologice a unei situații contemporane.”⁵⁹

Având în vedere punctul de plecare al teologiei practice de la o experiență, o mărturie sau o istorie a unui credincios sau al unei comunități de credincioși, teologul Mike Pears propune „corelarea teologiei practice cu cercetarea etnografică ce se referă tot la conceptul experienței.”⁶⁰ Întrucât teologia practică pleacă de la contexte concrete ce merită a fi investigate, sau așa cum afirmă Terry Velling teologia practică are ca punct de plecare „situații unice, concrete – acești oameni, această comunitate, acest loc, acest moment, acest aproape, această întrebare, această nevoie, această preocupare”⁶¹, Mike Pears atrage atenția asupra uneia din marile provocări ale demersului teologic practic și anume aceea de a „investiga cu rigurozitate un context dat și al experiențelor persoanelor care fac parte din acesta.”⁶² Pears susține că din această cauză, cele mai multe reflecții teologice au la bază o înțelegere superficială a experienței iar studiul etnografic ar putea oferi o cunoaștere în detaliu a situației pe care teologia practică își propune să o exploreze.⁶³

⁵⁷ Swinton și Mowat, 26.

⁵⁸ Mary McClintock Fulkerson, *Places of Redemption* (Oxford: Oxford University Press, 2007), 16.

⁵⁹ McClintock Fulkerson, 9.

⁶⁰ Paul Cloke și Mike Pears, ed., *Mission in Marginal Places – The Praxis* (Milton Keynes: Paternoster, 2016), 14.

⁶¹ Terry A. Velling, *Practical Theology: „On Earth as it is in Heaven”* (New York: Orbis Books, 2005), 18.

⁶² Cloke și Pears, *Mission in Marginal Places – The Praxis*, 14.

⁶³ Cloke și Pears, 14.

1. Designul cercetării

În concepția autorilor Christian Scharen și Ane Marie Vigen, studiile etnografice merg mai departe decât simpla raportare a faptelor identificate prin cercetare a *ceea ce este*. Aceștia susțin că prin cercetare etnografică se poate realiza o imagine de ansamblu asupra a ceea ce înseamnă aceste fapte în viața persoanelor din comunitate.⁶⁴ În acest sens, Scharen și Vigen sugerează ca întrebările de cercetare etnografică trebuie să fie îndreptate spre a înțelege „cum” și „de ce” s-au format deciziile individuale sau sociale, activitățile sau practicile comunității. În același timp, deși susțin necesitatea unor întrebări de cercetare inițiale orientative, autorii citați îndeamnă la o deschidere a cercetătorului pentru revizuirea întrebărilor de cercetare pe parcursul cercetărilor în teren, în urma interacțiunii cu comunitatea cercetată.⁶⁵

Cercetarea de față va urma modelul propus de Scharen și Vigen în formularea întrebărilor de cercetare.

Scopul Cercetării:

Explorarea mărturiei creștine realizate de BCBP prin implicare socială în comunități marginalizate și defavorizate.

Obiectivele Cercetării:

1. Explorarea **mărturiei creștine** a BCBP prin cercetare etnografică și prin reflecție teologică.
2. Identificarea **motivației** implicării sociale a BCBP.
3. Evaluarea acestui potențial exemplu de implicare socială ca pe un **model de misiune** urbană pentru bisericile evanghelice românești.

⁶⁴ Christian Scharen și Ane Marie Vigen, *Ethnography as Christian Theology and Ethics* (New York: Continuum International Publishing Group, 2001), 228.

⁶⁵ Scharen și Vigen, 228.

Întrebările Cercetării:

1. Ce se poate descoperi despre mărturia Bisericii prin explorarea misiunii sociale a BCBP?
2. Ce motivație a stat la baza misiunii sociale a BCBP?
3. Ce trăsături ale exemplului de implicare al BCBP îl pot valida ca model de misiune urbană pentru bisericile evanghelice românești?

Procesul de identificare al unui răspuns la aceste întrebări va fi realizat prin interviuri, observare participativă și analiza surselor documentare. În urma cercetărilor sociologice, se va reflecta teologic asupra răspunsurilor identificate. Așa cum a fost amintit, teologia practică are rolul de a aborda situații particulare printr-un proces de reflecție critică căutând să se asigure de practicarea credinței și a trăirii autentice în lumina Scripturii. Intenția de a aborda acest demers din prisma teologiei practice, are la bază caracteristicile acesteia precum abordarea sa critică și reflecția teologică.⁶⁶ Tot acest demers se încadrează în sfera reflecției teologice practice, așa cum o descriu John Swinton și Harriet Mowat în lucrarea „*Practical Theology and Qualitative Research*” unde autorii citează afirmă că:

obiectivul teologiei practice este de a excava situații particulare și de a explora natura și credința acestor practici. Această explorare a situațiilor și practicilor facilitează celui preocupat de teologia practică obținerea unui rol unic și vital în procesul reflecției teologice.⁶⁷

O astfel de cercetare a vieții bisericii, dar și a practicii acesteia se situează și în sfera *eclesiologiei* întrucât reflectează teologic asupra dinamicii bisericii și asupra unei comunități de credincioși.⁶⁸

⁶⁶ Swinton și Mowat, *Practical Theology and Qualitative Research*, 23.

⁶⁷ Swinton și Mowat, 10.

⁶⁸ Pete Ward, ed., *Perspectives on Ecclesiology and Ethnography* (Grand

Rolul cercetării etnografice

Împletirea reflecției teologice cu cercetarea sociologică este prezentată de către teologul Pete Ward, care propune ca metodă de cercetare sociologică a bisericii, *cercetarea calitativă etnografică* în lucrarea „*Perspectives on Ecclesiology and Ethnography*”. Autorul susține că încercarea de a înțelege viața bisericii ar trebui să fie văzută ca fiind simultan teologică și socio-culturală. În opinia lui Ward, încercarea de înțelegere a bisericii este în sine eclezială, iar abordarea eclezială presupune folosirea unor metode de cercetare care sunt în același timp *teologice și etnografice*.⁶⁹

Intenția de a folosi metodele etnografice în vederea cercetării comunității are la bază caracteristicile⁷⁰ acestui tip de cercetare calitativă care o fac viabilă și necesară într-un astfel de demers. Cercetarea se va baza pe metodele etnografice ale *observării participative, a interviului și analiza surselor documentare*.

Având în vedere noutatea acestei abordări, și anume dimensiunea inter-disciplinară a cercetării, realizată prin împletirea reflecției teologice cu cercetarea etnografică, este important de menționat ce argumente validează un demers etnografic. În lucrarea *Practicing Human Geography*, Paul Cloke prezintă abordarea etnografică prin cinci trăsături⁷¹ care dovedesc eficiența folosirii ei în studierea unei comunităților.

În primul rând, etnografia ia în serios persoanele locului, considerându-le ca fiind o sursă semnificativă de cunoaștere

Rapids: Eerdmans Publishing Co., 2012), 4.

⁶⁹ Ward, 2.

⁷⁰ John W. Creswell, *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing among Five Approaches*, Second Edition (Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2007), 68.

⁷¹ Paul Cloke et al., *Practising Human Geography* (London: Sage Publications, 2004), 169.

prin care cercetătorul poate „înțelege modul în care lumea este percepută, trăită și manifestată în locuri reale, persoane și comunități.”⁷²

În al doilea rând, etnografia presupune o metodologie inductivă, detaliată, bazată pe o imersiune a cercetătorului în locul și în comunitatea pe care o studiază. Din acest motiv, cercetarea etnografică nu poate fi făcută în grabă, ci ea necesită timp petrecut în mijlocul comunității studiate.

În opinia lui Cloke, a treia caracteristică a cercetării etnografice care o validează pentru un demers precum cel al lucrării de față, este observarea participativă care permite investigarea detaliată a culturii locale a comunității.

A patra caracteristică a etnografiei este că ea implică atât ceea ce spun oamenii, dar și *de ce* spun lucrurile respective. De asemenea, în cadrul cercetării etnografice, oamenii sunt și văzuți, nu numai ascultați. În acest mod cercetătorul poate înțelege în detaliu care sunt perspectivele comunității, cum au apărut și cum se regăsesc în practică.

A cincea caracteristică a cercetării etnografice este faptul recunoașterea faptului că „cercetătorul reprezintă instrumentul principal al cercetării”⁷³, iar rezultatul cercetării etnografice ține atât de către cercetător cât și de comunitatea studiată.

Toate aceste caracteristici ale etnografiei o validează pentru a fi utilizată în demersul reflecției teologice, iar lucrarea de față va avea la bază un studiu etnografic realizat prin interviu, observare participativă și analiza surselor documentare.

Prin metoda interviului etnografic se va explora implicarea socială a bisericii atât din perspectiva celor care au inițiat proiectele sociale cât și din perspectiva celor ce au beneficiat de acestea, de-a lungul anilor. Observarea

⁷² Cloke et al., 169.

⁷³ Cloke et al., 170.

participativă va fi folosită pentru cercetarea vieții BCBP și pentru studiul comunității cartierului Ferentari. Analiza surselor documentare va facilita înțelegerea modului în care această misiune a bisericii a fost prezentată în presă, în buletine informative sau în alte lucrări care au analizat-o.

Înainte de a prezenta rezultatele cercetării etnografice realizate de către cercetător, este importantă o prezentare sumară a metodologiei cercetării sociologice calitative, a etnografiei și a instrumentelor ce cercetare pe care aceasta le folosește.

2. Descrierea Metodologiei Cercetării

Cercetarea Sociologică Calitativă

Prin metodele cercetării calitative se poate obține o înțelegere detaliată a fenomenelor sau aspectelor sociale, prin interacțiunea directă cu persoanele implicate, dându-le posibilitatea de a se exprima în cadrul lor natural, întrucât experiența oamenilor nu se poate separa de contextul în care are loc fenomenul social cercetat.

Sociologii Norman K. Denzin și Yvonna S. Lincoln au definit cercetarea calitativă ca fiind:

concentrarea mai multor metode, implicând o abordare interpretativă, naturalistă a subiectului studiat. Aceasta înseamnă o studiere a lucrurilor în mediul lor natural, încercând să se înțeleagă sau să se interpreteze fenomenele în termenii semnificațiilor pe care oamenii le investesc. Cercetarea calitativă implică folosirea și colectarea unei varietăți de materiale empirice – studii de caz, experiență personală și introspectivă, povestirea vieții, interviul, observația, textele istorice, materiale vizuale, sau care acoperă interacțiunea subiect-obiect astfel încât

să se descrie momente obișnuite și deosebite din viața indivizilor precum și semnificațiile lor pentru aceștia.⁷⁴

Prin modul acesta de înțelegere a cercetării calitative, autorii pun accentul pe abordarea naturalistă și interpretativă a cercetării și pe folosirea mai multor metode pentru colectarea datelor.

În concepția sociologului Max Weber prin termenul de *abordare interpretativă* se înțelege observarea comportamentului uman cu intenția de înțelegere al acestuia. Acesta afirmă că „fiecare știință care se ocupă cu relațiile spirituale sau sociale este o știință a comportamentului uman. O asemenea știință caută să înțeleagă comportamentul uman și, prin această mijlocire să interpreteze explicativ dezvoltarea sa.”⁷⁵

Un alt aspect important al cercetării calitative scos în evidență în definiția prezentată de către Denzin și Lincoln, este *abordarea naturalistă* a cercetării. Autorii Martyn Hammersley și Paul Atkinson consideră că prin *naturalism*, lumea ar trebui studiată în cadrul ei natural și nu pe baza experimentelor. În acest mod, informația este culeasă prin conversația directă cu oamenii și observarea modului în care ei se comportă în contextul lor natural.⁷⁶ În același timp, cercetarea „trebuie să fie sensibilă la natura cadrului în care se produce fenomenul studiat.”⁷⁷ Hammersley și Atkinson

⁷⁴ Norman K. Denzin și Lincoln Yvonna S., *Handbook of Qualitative Research*, Third Edition (Thousand Oaks: Sage Publications, Inc., 2005), 3.

⁷⁵ Max Weber, *Teorie și metodă în științele culturii* (Iasi: Polirom, 2001), 173; Septimiu Chelcea, *Inițiere în cercetarea sociologică* (București: Editura Comunicare, 2004), 38.

⁷⁶ Martyn Hammersley și Paul Atkinson, *Ethnography Principles in Practice*, Third Edition (New York: Routledge, 2007), 7.

⁷⁷ Hammersley și Atkinson, 7.

consideră că abordarea naturalistă presupune mai multe aspecte precum:

descrierea a ceea ce se întâmplă, a modului în care subiecții cercetării percep și vorbesc despre acțiunile lor și despre ale celorlalți, descrierea contextului în care se petrece acțiunea, păstrarea de către cercetător a unei atitudini de *respect și apreciere* a lumii sociale, a fidelității față de fenomenul studiat.⁷⁸

În definirea cercetării calitative, alți autori pun accentul pe o abordare holistică a cercetării. Spre exemplu, John Creswell, o definește:

Cercetarea calitativă este un demers de înțelegere bazat pe tradiții metodologice distincte, care explorează o problemă socială sau umană. Cercetătorul construiește o imagine holistică și complexă, analizează cuvinte, descrie detaliat punctele de vedere ale subiecților și își conduce studiul în mediul său natural.⁷⁹

Abordarea holistică presupune că cercetătorul încearcă să dezvolte o imagine de ansamblu asupra fenomenului studiat prin prezentarea unor perspective multiple și identificarea factorilor implicați în fenomenul studiat. În concepția lui Creswell, cercetarea calitativă poate fi realizată atunci când cercetătorul este dispus să petreacă un timp considerabil pe teren, colectând date și încercând să surprindă o perspectivă din interior a subiectului cercetat. În același timp, cercetătorul trebuie să fie dispus în a aloca timpul necesar sortării și analizării materialului cules în timpul cercetării efective.⁸⁰

⁷⁸ Hammersley și Atkinson, 7.

⁷⁹ Creswell, *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing among Five Approaches*, 39.

⁸⁰ Creswell, 41.